

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

RUMST ROMEINS VELD (prov. ANTWERPEN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Bert MESTDAGH, Maarten BRACKE
Redactie: Tina BRUYNINCKX

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2017/02

Afbeelding op schutblad: Zicht op het noordelijke deel van het terrein tijdens de prospectie.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☐	Prospectie ☒
Vergunningsnummer: 2017/011	
Datum aanvraag: 13/01/2017	
Naam aanvrager: BRACKE MAARTEN	
Naam site: RUMST Romeins Veld	
Naam aanvrager metaaldetectie: BRACKE MAARTEN	
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2017/011(2)	

Opdrachtgever:	AGB Rumst Koningin Astridplein 12 2840 Rumst
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Alde Verhaert (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed prov. Antwerpen)
Projectleider:	Bert Acke
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Bracke
Archeologisch team:	Bert Mestdagh
Plannen:	Tina Bruyninckx
Conservatie:	/
Materiaaltekeningen:	/
Start veldwerk:	30/01/2017
Einde veldwerk:	30/01/2017
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Projectcode:	RUR017
Provincie:	Antwerpen
Gemeente:	Rumst
Plaats:	Romeins Veld
Lambertcoördinaten:	X: 153746,01m, Y: 196502,72m, Z: +6,19m TAW en X: 153703,09m, Y: 196593,23m, Z: +5,90m TAW
Kadastrale gegevens:	Rumst, afdeling 1, sectie D, percelen 14e2, 14f2, 9t10.
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Provincie Antwerpen Boomgaardstraat 22 2600 Berchem
Titel:	Archeologische prospectie Rumst Romeins Veld (provincie Antwerpen). Basisrapport.
Rapportnummer:	2017/02
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. GEOMORFOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING.....	10
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	13
4.1. RUMST	13
4.1.1. <i>Historische informatie</i>	13
4.1.2. <i>Archeologische informatie</i>	14
4.2. ROMEINS VELD TE RUMST.....	16
4.2.1. <i>Historische informatie</i>	16
4.2.2. <i>Archeologische informatie</i>	21
5. ONDERZOEKSMETHODE.....	23
5.1. ALGEMEEN.....	23
5.1.1. <i>Vraagstelling</i>	23
5.1.2. <i>Randvoorwaarden</i>	24
5.2. BESCHRIJVING	25
5.2.1. <i>Vorbereiding</i>	25
5.2.2. <i>Veldwerk</i>	25
5.2.3. <i>Verwerking en rapportage</i>	28
6. RESULTATEN	29
6.1. STRATIGRAFIE.....	29
6.2. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN.....	31
6.2.1. <i>Romeinse periode</i>	31
6.2.2. <i>19de en 20ste eeuw</i>	32
7. VONDSTEN	33
7.1. ROMEINSE PERIODE.....	33
7.2. 19 ^{DE} EN 20 ^{STE} EEUW	35
8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	41
9. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	47
10. SYNTHESE.....	49
11. LITERATUUR	51
12. BIJLAGEN	53

2. INLEIDING

In het kader van de realisatie van een parkeerterrein aan het Romeins Veld te Rumst voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv op 30 januari 2017 een prospectie met ingreep in de bodem uit op het terrein. Monument Vandekerckhove nv was voor deze opdracht gecontracteerd door Antea Group nv, dat als studiebureau optreedt voor deze werken in opdracht van AGB Rumst. Het terrein was onbebouwd op het moment van uitvoering. Voorafgaand aan de werken werd door de gemeentelijke groendienst de vegetatie verwijderd. In overleg met Onroerend Erfgoed werd centraal over het smalle terrein één sleuf uitgegraven. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd in totaal 212m² bloot gelegd op het terrein met een onderzoekbare oppervlakte van 1874m². Het doel van deze prospectie betreft een evaluatie van het plangebied, waarbij de bewaring van de bodem en archeologische resten, die door de geplande bouwwerken zouden verstoord worden, geregistreerd en gewaardeerd worden.

In dit basisrapport worden de resultaten van de prospectie met ingreep in de bodem voorgesteld. Voorafgaand worden de geografische, geomorfologische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het plangebied in Rumst toegelicht en de gebruikte methodologie en technieken tijdens het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese met aanbevelingen voor verder archeologisch onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een digitale drager met daarop de plannen, een fotolijst en de digitale versie van deze tekst. De diverse inventarissen en foto's worden ter beschikking gesteld via een link naar een externe webruimte.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Thierry Hermans (Antea Group nv), de betrokken medewerkers van de gemeente Rumst en AGB Rumst, Alde Verhaert (Onroerend Erfgoed), Walter Sevenants en een buurman voor de mondelinge informatie.

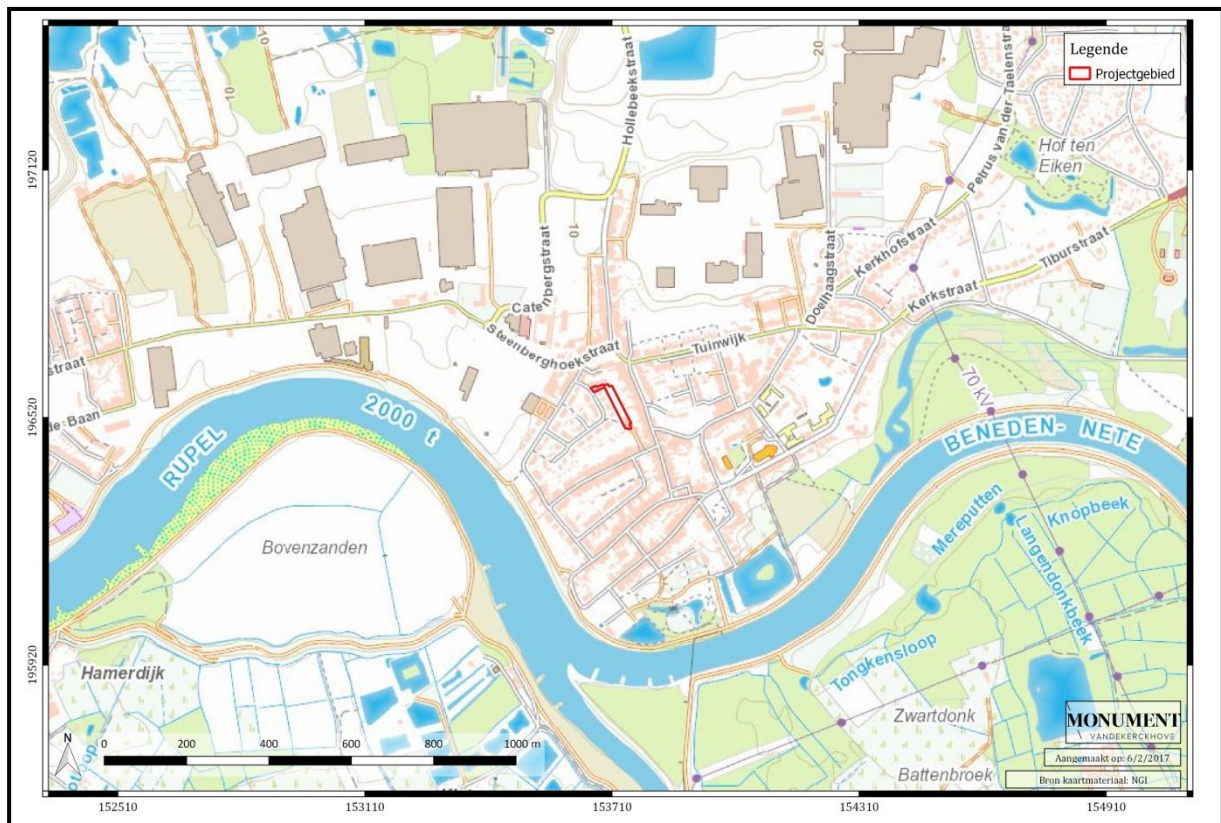
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

Rumst is een gemeente in het zuidwesten van de provincie Antwerpen (figuur 1). De gemeente wordt gevormd door deelgemeenten Reet, Terhagen en Rumst. Aan de overzijde van de Rupel is de gemeente Heindonk gelegen, een deelgemeente van Willebroek. Aan de overkant van de Nete is het Battenbroekbos (grondgebied Mechelen) te vinden. Dit is beschermd als cultuurhistorisch landschap.¹ Boom ligt ten westen van de gemeente, in het noorden grenst het grondgebied aan dit van Kontich en ten oosten is de gemeente Duffel gelegen. Het plangebied bevindt zich in het noordwestelijke deel van de dorpskern van Rumst. Het wordt ingesloten door de bebouwing (rijhuizen met achtertuinen) van de Molenbergstraat (noord en oost), het Molenveld (zuid, garageboxen) en het Romeinse veld (west). Het terrein is met de auto enkel bereikbaar via een smalle en lage doorgang vanaf het Molenveld. Een voet- en fietsweg geeft toegang vanaf het Romeinse Veld.

De gemeente Rumst bevindt zich in een landschap dat doorsneden wordt door rivieren. Ten zuiden van de dorpskern stromen de Dijle en de Nete samen en vormen zo de Rupel. In de buurt van de dorpskern lopen enkele beken die op hun beurt uitmonden in de Rupel. Eén ervan stroomt even ten oosten van het plangebied: de Stuyvenbergloop. Wanneer de Dijle enkele honderden meter stroomopwaarts wordt gevolgd, volgt de samenloop tussen Dijle, Zenne en sinds 1750/1763 de Leuvense Vaart. Deze locatie is bekend als het Zennegat. De omgeving van het plangebied helt wat af richting het zuiden. Dit heeft te maken met de ligging op de noordelijke valleirand van de Rupel. Ter hoogte van de noordelijke oever kan een hoogte van ca. +7m TAW worden vastgesteld. Dit loopt vervolgens geleidelijk op tot ongeveer +12m TAW in de huidige KMO-zone Stuyvenberg (ten noorden van het plangebied). Ten noorden valt een hoger gelegen plateau op (richting Reet en Waarloos) met hoogtes tot +32,7m TAW (figuur 2). De omgeving van het plangebied heeft een hoogte van +7m TAW ten westen van het plangebied en +6,5m TAW ten oosten van het plangebied. Het onderzochte terrein (figuur 3) heeft een hoogte die geleidelijk oploopt van +5,9m TAW (noord) tot +6,19m TAW (zuid). Van op het terrein waargenomen bevindt de bebouwing op de aangrenzende percelen zich zichtbaar hoger. De tuinen ten westen van het plangebied zijn de afgelopen jaren opgehoogd.

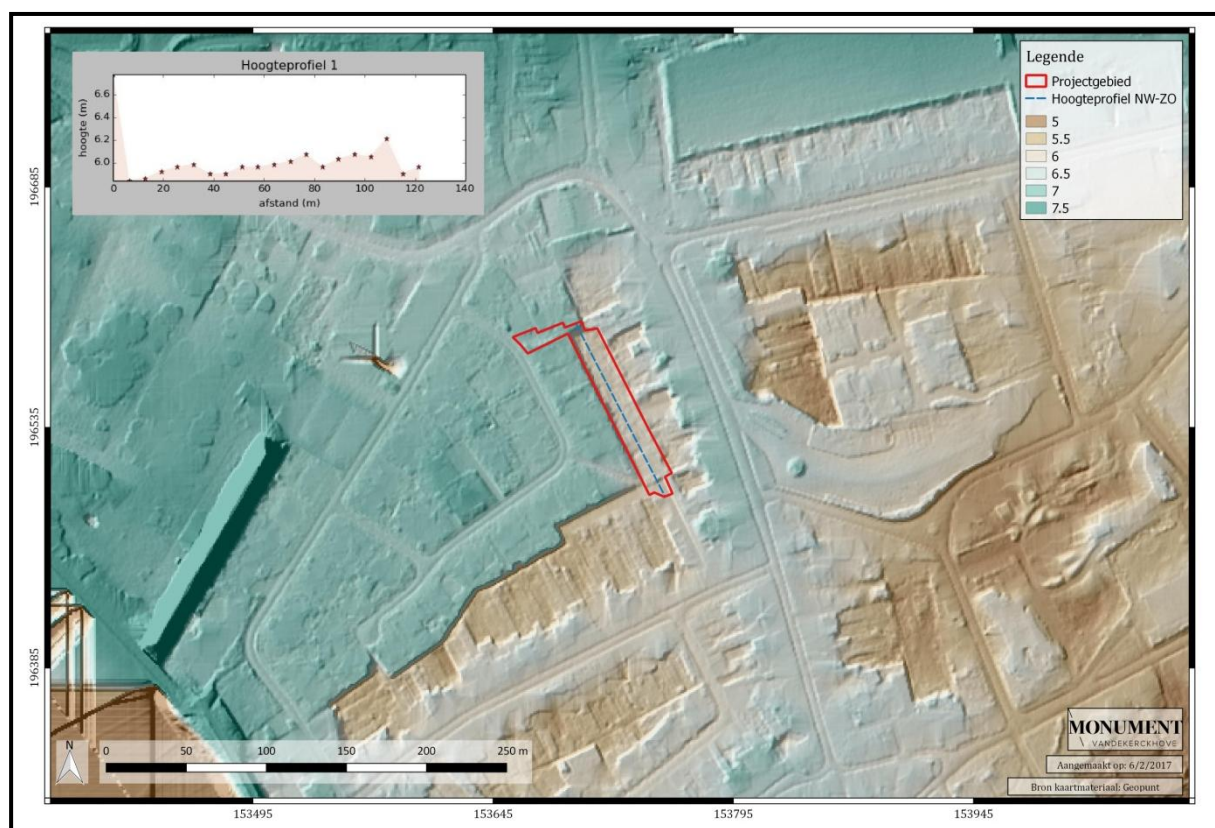
¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/6421>

Figuur 1: Situering van het plangebied op de topografische kaart (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 2: Digitaal hoogtemodel van het plangebied en haar ruime omgeving (© <http://www.geopunt.be/>).

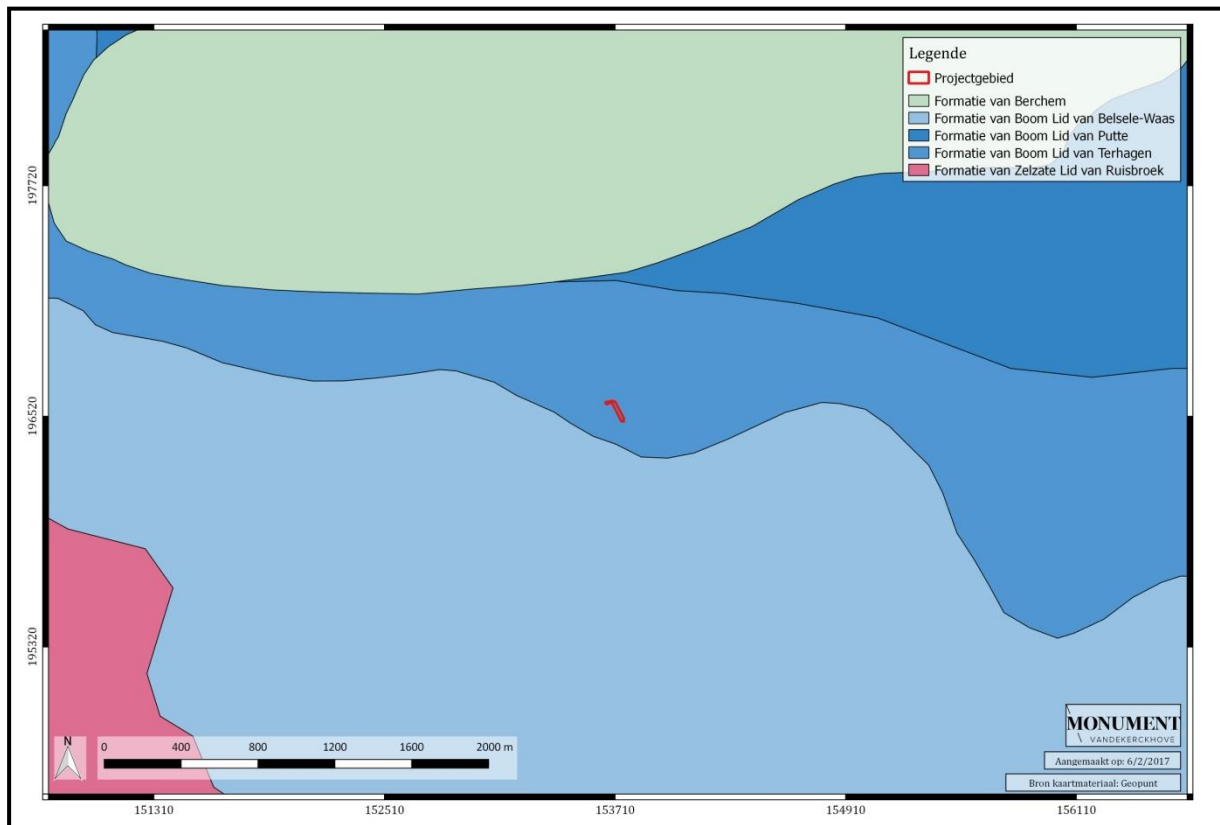

Figuur 3: Detail van het digitaal hoogtemodel ter hoogte van het plangebied (© <http://www.geopunt.be/>).

3.2. Geomorfologische en bodemkundige situering

De Quartair geologische kaart geeft aan dat er geen Holocene of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequenties zijn vastgesteld.² De Tertiaire ondergrond van het plangebied behoort tot het lid van Terhagen, onderdeel van de Formatie van Boom (figuur 4). Deze bestaat uit bleekgrijze klei en is onderaan kalkhoudend.³

Bodemkundig maakt Rumst deel uit van de zandstreek. Ter hoogte van het plangebied toont de bodemkaart een bebouwde zone (bodemtype OB; figuur 5).⁴ Iets noordelijker is de grond aangeduid als groeven (bodemtype OE) die gerekend worden tot de kunstmatige gronden. In die groeven werd en wordt nog steeds naar (Boomse) klei gedolven.

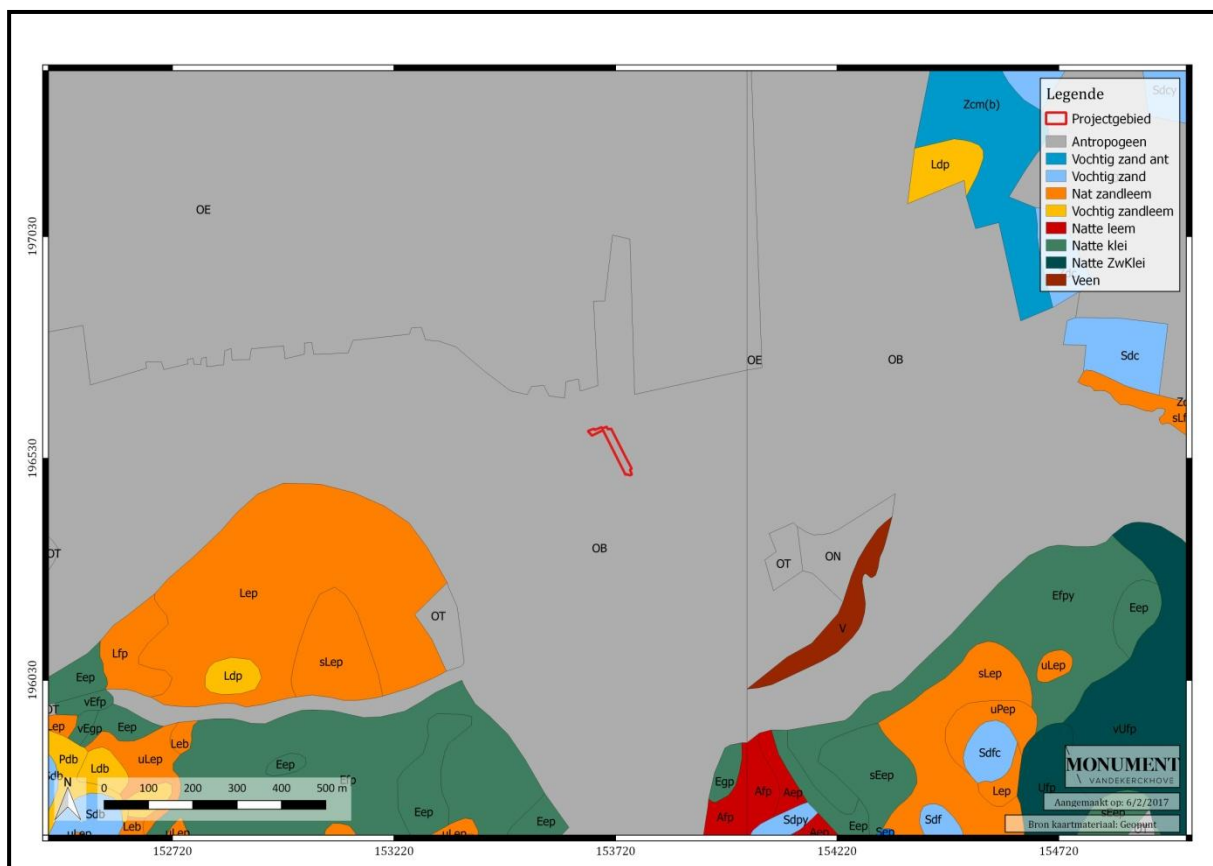

Figuur 4: Het plangebied aangeduid op de tertiair geologische kaart (© <http://www.geopunt.be/>).

² <http://geopunt.be>

³ <http://geopunt.be>

⁴ <http://geopunt.be>

Figuur 5: Het plangebied aangeduid op de bodemkaart (© <http://www.geopunt.be/>).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Rumst

4.1.1. *Historische informatie*⁵

De geschiedenis van Rumst is waarschijnlijk nauw verbonden met de ligging aan de samenvloeiing van de Dijle en de Nete en de aanwezigheid van kwalitatieve klei in de ondergrond. Reeds in de Romeinse periode is er waarschijnlijk een eerste nederzetting ontstaan (zie verder hoofdstuk 4.1.2.). Historische bronnen hiervan zijn onbestaande.

Ook tijdens de vroege middeleeuwen zou een nieuwe nederzetting zijn ontstaan. Deze werd echter zwaar geteisterd door de Noormannen (837). Na de invallen herleefde de handel en er zou een jaarmarkt zijn ontstaan. Nog tijdens de 9de eeuw zou Rumst gaan toebehoren tot de *villa dominicata* van Grimbergen. Dit domein werd beheerd door de familie Berthout, die zo de heren van Rumst gingen leveren. Van hun kasteel (de 13de-eeuwse Rupelburcht) zouden nog resten zichtbaar zijn in enkele kelders op de Rumstse Markt. Het gebied van de Heer van Rumst bestond uit Rumst, Terhagen, Boom, Willebroek, Ruisbroek en Heindonk. De Berthouts werden in de 13de eeuw opgevolgd door de families Van Perwijs en Van Vianden. Eind 14de eeuw werd het Land van Rumst een afzonderlijke heerlijkheid. Achtereenvolgens werd dit in eigendom gebracht van de families Van Cuncy, Van Bethune (14de eeuw), Van Luxemburg (15de eeuw), Van Bourbon, Van Oranje en Schetz (16de eeuw) en de la Baume (17de eeuw). Onder die laatste raakte het land in vier delen opgesplitst: Willebroek-Ruisbroek, Heindonk, Rumst-Terhagen en Boom.

Tijdens de 18de en 19de eeuw maakten de prinsen de Ligne de macht uit. Het laatste kwart van de 19de eeuw wordt het gehucht Terhagen een afzonderlijke gemeente. In 1977 gaan Rumst, Reet en Terhagen ten slotte een fusiegemeente vormen. In het noorden en ten (noord)westen van de gemeente ontstaat vanaf de 19de eeuw een industriële kleiuitbating en verschillende steenfabrieken. Ondermeer deze industrieën leiden tot een bevolkingsexplosie die nog zichtbaar is in verschillende arbeidershuizen. Op sommige plaatsen is deze kleiontginning nog steeds aan de gang. Elders is de zone uitgebaat als stort, recreatie- of natuurgebied.

⁵ Op basis van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120696>

4.1.2. Archeologische informatie

In het verleden werden verschillende losse vondsten gemeld en enkele kleinschalige opgravingen uitgevoerd in de dorpskern van Rumst.

Langs de Nijverheidslaan werden verschillende prehistorische artefacten ingezameld.⁶ Ter hoogte van het Molenveld (enkele tientallen meter ten zuidwesten van het plangebied) werden enkele scherven gevonden die in de ijzertijd zijn gedateerd.⁷ Een tiental meter richting het zuiden werd eveneens een grote concentratie aardewerk ingezameld.⁸ Langs de Nijverheidsstraat, vlakbij de Rupel, werden verschillende paalsporen en kuilen aangetroffen die dateren uit de late bronstijd en/of vroege tot midden-ijzertijd.⁹ Tijdens een opgraving op de rand van het dorpscentrum (Sleutelhof, 2010) werden twee vierpostenspiekers en twee funeraire structuren (grafcirkels) bloot gelegd. Die laatste werden in de vroege en midden-bronstijd gedateerd, de spiekers algemeen in de metaaltijden.¹⁰

In de dorpskern van Rumst werden ook verschillende vondsten en sporen aangetroffen die in de midden-Romeinse periode zijn gedateerd. Elders is te lezen dat de Romeinse bewoning er dateert van de 1ste tot de 3de eeuw.¹¹ Waarschijnlijk kunnen de verschillende sporen geïnterpreteerd worden als onderdeel van een *vicus* (zie verder). In het Molenveld is een betonnen vloer aangetroffen, evenals verschillende dakpannen en scherven *terra sigillata*.¹² Wat verder oostwaarts werden in 1991 verschillende afvalkuilen en de resten van een oven gevonden.¹³ In de Nijverheidstraat, ten zuiden van deze twee locaties in het Molenveld, werd nog een vindplaats aangeduid. Daar werd in 1989 één afvalkuil geregistreerd.¹⁴ Ten zuidwesten van het Molenveld werden verschillende sporen uit de Romeinse periode aangetroffen. Het gaat onder meer om een oven en verschillende kelderstructuren. In één van deze kelders werden verschillende muntgietmallen gevonden.¹⁵ Ook werden sporen aangetroffen die in verband zijn

⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105355>

⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/100613>

⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/206853>

⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105355>

¹⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/150808>

¹¹ JACOBS & VAN SEVENANTS 2010.

¹² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/100613>

¹³ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/206831>

¹⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/206853>

¹⁵ SEVENANTS & VAN HEES 1988, pp. 29-39.

gebracht met een legerkamp (o.a. spitsgrachten).¹⁶ Dit kamp zou ontstaan zijn in de 3de eeuw en werd bevolkt door hulptroepen. Verschillende vondsten wijzen uit dat het om een cavalerie-eenheid ging. De uitbouw van kamp kan worden gezien in het kader van de toenemende druk op de grenzen van het Romeinse Rijk tijdens deze periode.¹⁷ Tijdens verbouwingswerken aan de Sint-Pieterskerk werd Romeins materiaal aangetroffen. De kans bestaat dat het om recuperatie van bouwmateriaal gaat van de site rond het Molenveld.¹⁸

In de Nijverheidstraat werd vroegmiddeleeuws aardewerk gevonden.¹⁹ Opgravingen in en rond de Lazaruskapel en -hoeve leverden begraving op uit de late middeleeuwen. De kapel zou dateren uit de 15de eeuw.²⁰

Buiten de dorpskern van Rumst werden verschillende archeologische vondsten gedaan tijdens grootschalige kleiontginning. Het gaat om vondsten uit verschillende prehistorische fasen (midden-paleolithicum)²¹, de ijzertijd²² en de Romeinse periode. Walter Sevenants geeft aan dat een Romeinse grafveld bij de Katteberg aan het licht kwam en ook verdween in een kleigroeve. Hij suggereert dat dit gelinkt kan worden aan de bewoning rond het Molenveld.²³ In het kader van een uitbreiding van deze ontginning werd in 2013 een groot sleuvenonderzoek uitgevoerd.²⁴ Hierbij kwam een groot aantal bewoningssporen uit de metaaltijden aan het licht en in mindere mate uit de Romeinse periode en de middeleeuwen.

Ook tijdens prospecties ten noorden van Rumst werd handgevormd aardewerk (Reet)²⁵ en Romeins aardewerk gevonden.²⁶ Veldprospectie leverde verder een vroeg-Romeinse munt op te Reet.²⁷

¹⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105355>

¹⁷ JACOBS & SEVENANTS 2010.

¹⁸ SEVENANTS 1991, p.2.

¹⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105355>

²⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/110310>

²¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/102669> en <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/150326>

²² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105354>

²³ SEVENANTS 1991, p. 2.

²⁴ VAN HEYMBEECK 2014.

²⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105647> en <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164597>

²⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105646>, <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/105648> en <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/150340>

²⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/161700>

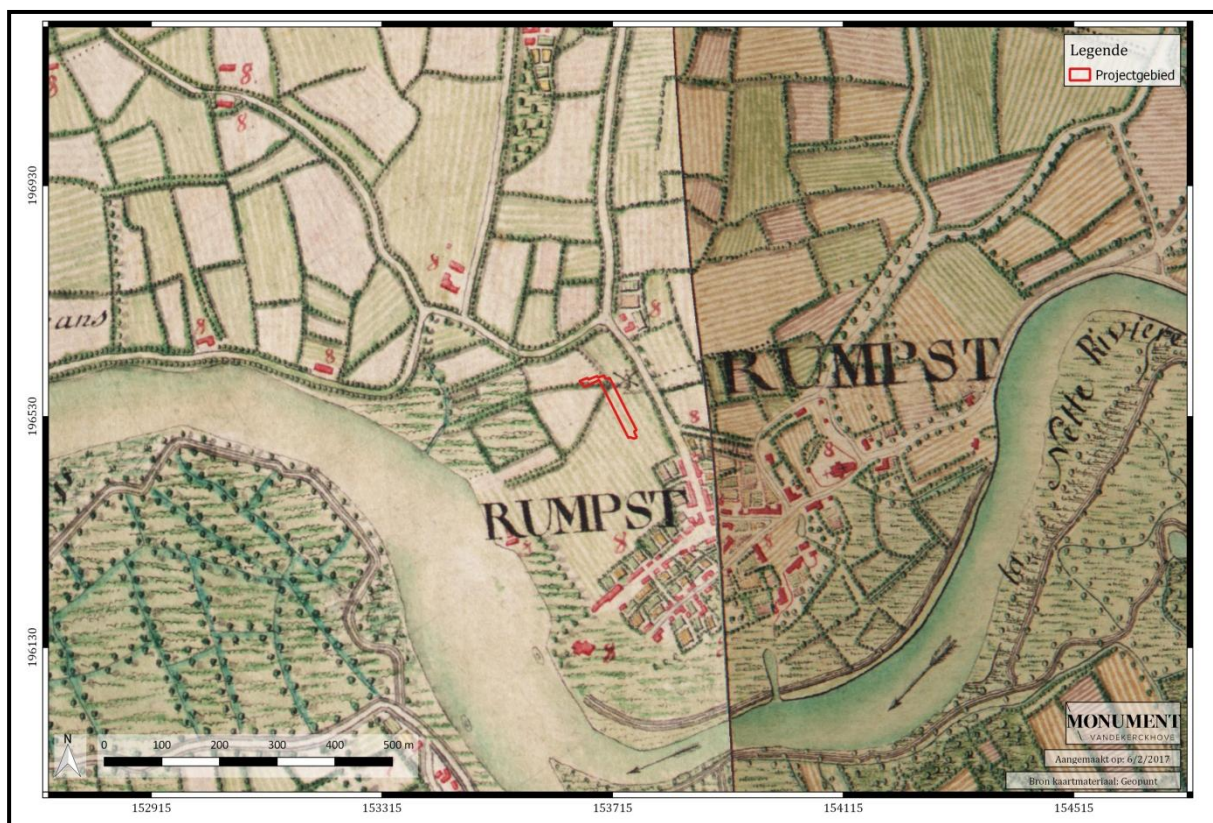
4.2. Romeins Veld te Rumst

4.2.1. Historische informatie

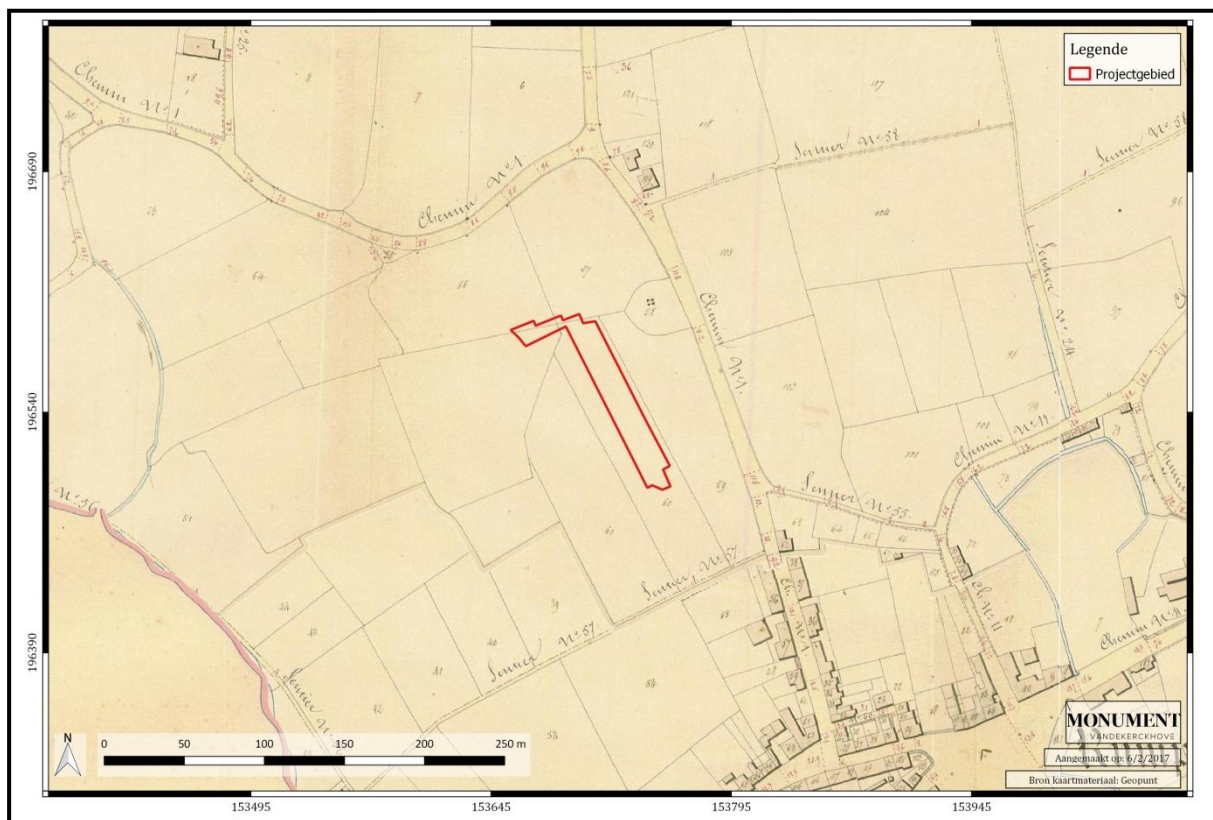
Directe historische bronnen over het Romeins Veld te Rumst zijn niet beschikbaar. Het is een straat binnen de dorpskern van Rumst en werd vernoemd naar de Romeinse sporen en vondsten die in de directe omgeving werden gevonden. Historische kaarten vormen de belangrijkste bron voor deze historische schets. De oudste relevante kaart is de Ferrariskaart (1771-1778; figuur 6). Op de Ferrariskaart is de gemeente *Rumst* aangeduid als een kern met bescheiden omvang. Het plangebied bevindt zich aan de westelijke rand en is onbebouwd. De Molenbergstraat (west) en de Veerstraat (zuid) zijn reeds op het plan afgebeeld. Van de Nijverheidstraat, het Molenveld en het Romeinse Veld is nog geen spoor. Een molen is zichtbaar ten noordoosten van het plangebied. Voor meer informatie over deze molen, die enkele straten in de onmiddellijke omgeving van een naam voorzag, is de website “molenecho’s”²⁸ geconsulteerd. De molen dateert van voor 1683 en heeft ten westen van de Molenbergstraat gestaan. De windmolen (staaktype) werd gebruikt om koren te malen. In 1899 werd de molen afgebroken en verplaatst naar Herenthout. Daar werd hij in 1962 gesloopt. In 1841 verscheen de Atlas der Buurtwegen (figuur 7). Hierop heeft Rumst een vergelijkbare omvang als in de voorgaande eeuw. Wel wordt hierop het zuidelijker gelegen Molenveld aangeduid. Het plangebied ligt nog steeds aan de dorpsrand. Uit dezelfde periode dateren de Vandermaelenkaart (1846-1854; figuur 8) en de Popp-kaart (1842-1879; figuur 9). Hierop zijn echter minder details waarneembaar.

Voor latere gegevens zijn enkele luchtfoto’s bekeken. Op de 20ste-eeuwse luchtfoto’s is te zien dat de omgeving van het plangebied stilaan volgebouwd raakt. Foto’s uit 1971 (figuur 10) en 1990 (figuur 11) tonen een min of meer gelijke situatie. Toen deze opnamen genomen werden was ten oosten van het plangebied reeds een uitgebreide bewoning aanwezig. Richting het westen was nog een kleine strook onbebouwd. Eerst is er nog landbouwgrond over die het plangebied scheidt van de industrie (1971). Op de foto uit 1990 is de huidige bestrating van het Romeins Veld reeds gelegd, maar de huizen zijn er nog niet. De luchtfoto uit 2015 (figuur 12) toont het huidige beeld waarop de laatste akkers verdwenen zijn en ingenomen door woonhuizen met achtertuinen. Dit is de situatie die tot op vandaag zichtbaar is. Het plangebied zelf lijkt op alle foto’s grotendeels begroeid en onbebouwd.

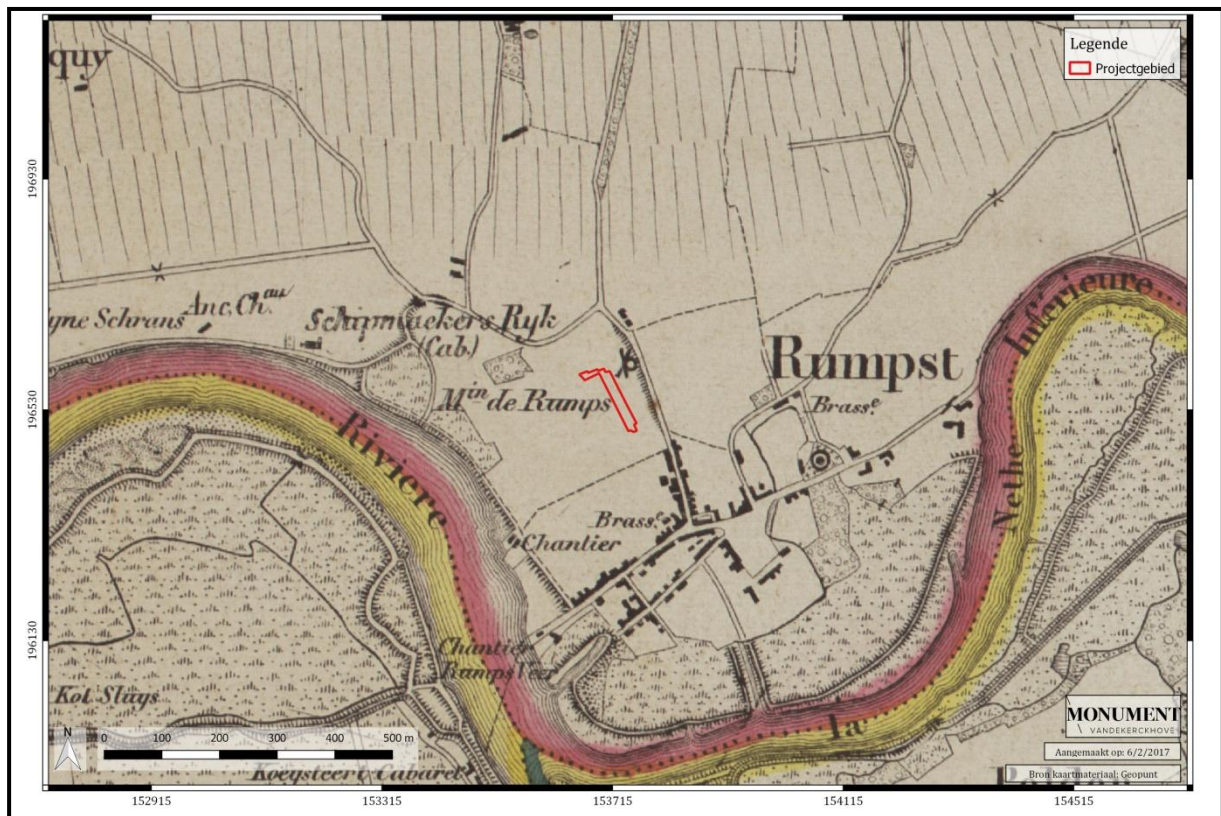
²⁸ <http://www.molenechos.org>

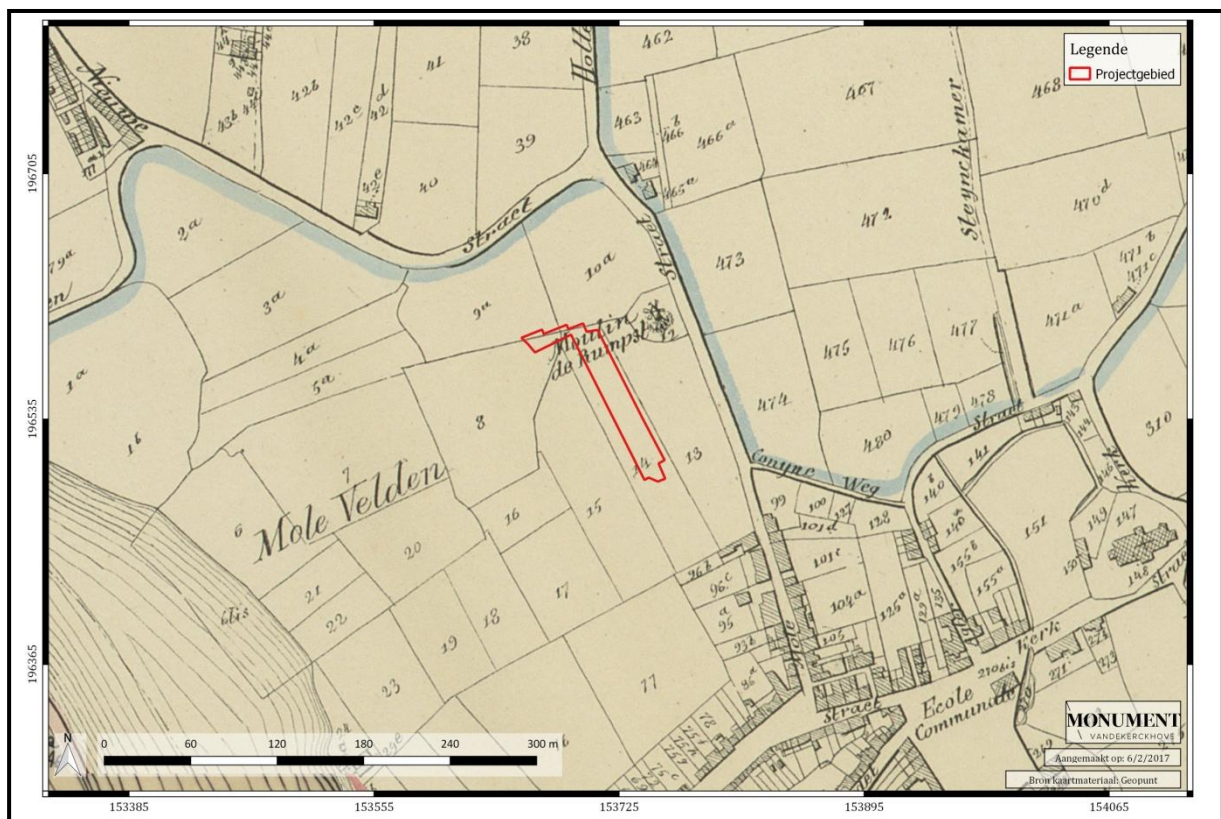
Figuur 6: Het plangebied en de omgeving op de Ferrariskaart (© <http://www.geopunt.be/>).

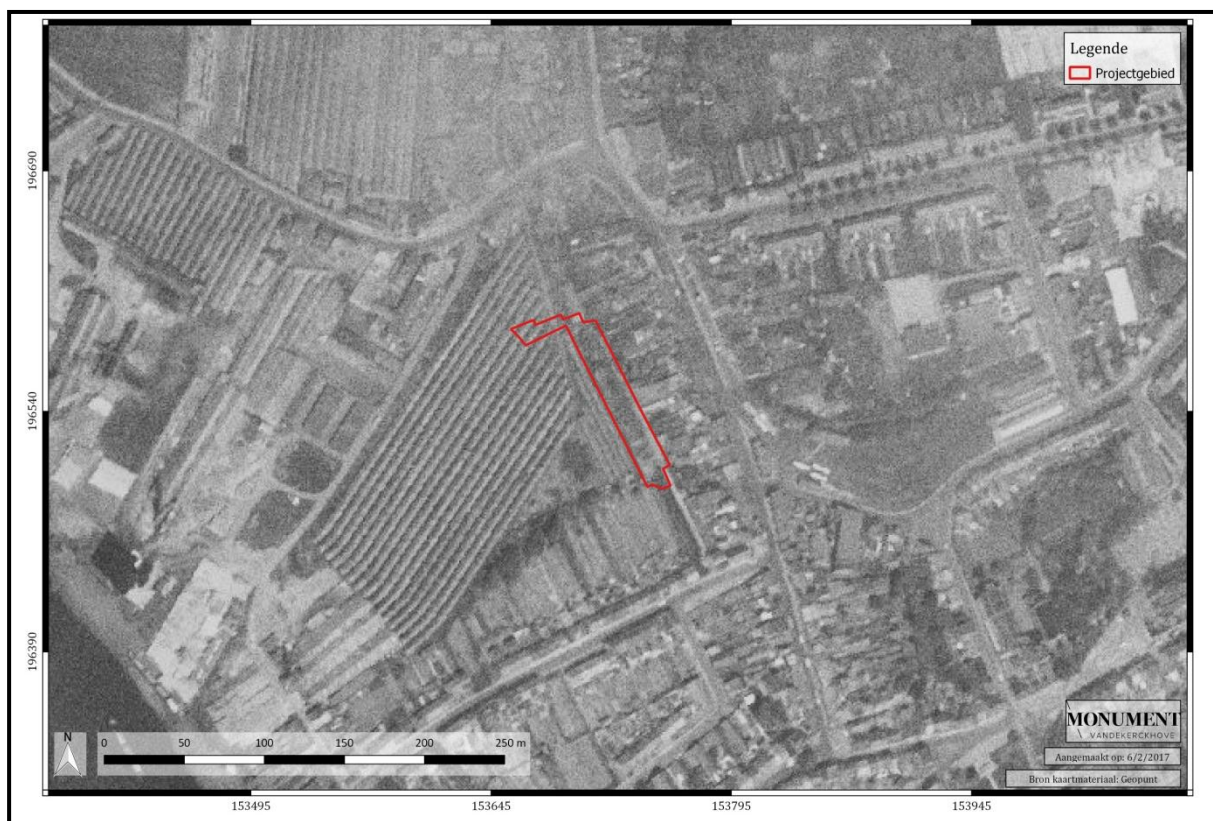
Figuur 7: Aanduiding van het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 8: Aanduiding van het plangebied op de Vandermaelenkaart (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 9: Aanduiding van het plangebied op de Poppkaarten (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 10: Een luchtfoto uit 1971 (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 11: Een luchtfoto uit 1990 (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 12: Een luchtfoto uit 2015 (© <http://www.geopunt.be/>).

Aanvullende informatie werd aangeleverd door een buurtbewoner. Hij vertelde dat de onderzochte percelen vroeger in gebruik waren als tuin. De noordelijke helft ervan werd ingenomen door een grote moestuin. Centraal was een vijver gelegen. Enkele tientallen jaren geleden werd de vijver gedicht. Toen de tuin verlaten werd, ontstond er een accumulatie van zwerfvuil. In de jaren 1950 werd door verschillende cafés uit de omgeving afval op het terrein gedumpt. Op het zuidelijke deel, nabij de toegang, werden voor aanvang van dit onderzoek enkele gebouwtjes afgebroken. De vloeren en aansluitende verharding zijn tot op vandaag aanwezig.

4.2.2. Archeologische informatie

Archeologische gegevens van het plangebied waren voor aanvang van de archeologische prospectie niet bekend. Wel is uit verschillende archeologische onderzoeken en losse vondsten gebleken dat er een uitgebreide Romeinse bewoning te situeren was in de omgeving van het plangebied (figuur 13). Vermoedelijk was in de buurt van het Molenveld en de Nijverheidstraat een Romeinse *vicus* ingericht (1ste-3de eeuw).²⁹ Aangezien er slechts kleine zones archeologisch onderzocht konden worden, is maar een erg fragmentair beeld gekend. Volledige woonhuizen konden niet worden bloot gelegd. Er kan enkel verwezen worden naar kelders waarin mogelijk voedsel werd bewaard. Daarnaast zijn verschillende structuren aangetroffen die wijzen op artisanale activiteiten. Het gaat onder meer om een pottenbakkersoven. In de 3de eeuw zou een militair kamp zijn ingericht nabij de *vicus*, alvorens de bewoning uitdoofde. Oudere bewoning (ijzertijd) werd eveneens aangetroffen in deze kern. Het vondstmateriaal is echter veel schaarser en is meestal ingezameld als losse vondst. Op basis van de beschikbare gegevens kon niet worden uitgemaakt of het plangebied binnen de *vicus* lag of op de rand ervan.

Figuur 13: Het plangebied geprojecteerd op het geoportaal van de CAI (© CAI).

²⁹ JACOBS & SEVENANTS 2010.

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

In het kader van de aanleg van een parking werd op 30 januari 2017 een archeologisch prospectieonderzoek uitgevoerd door archeologen van Monument Vandekerckhove nv. Dit gebeurde door middel van het uitgraven van één proefsleuf centraal op het terrein nabij het Romeins Veld. Het doel van deze prospectie betreft een evaluatie van het plangebied, waarbij de bewaring van de bodem en archeologische resten geregistreerd en gewaardeerd worden.

5.1.1. Vraagstelling

Het archeologisch onderzoek is verricht volgens de Bijzondere Voorwaarden, opgesteld door Onroerend Erfgoed. Hierbij zijn de volgende onderzoeksvragen in acht genomen:³⁰

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?

³⁰ *Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Rumst, Romeins Veld.*

- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

5.1.2. Randvoorwaarden

Voorafgaand aan de opgraving werden door Onroerend Erfgoed bijzondere voorwaarden opgemaakt.³¹ Deze bevatten de richtlijnen bij het uitvoeren van de prospectie. Een startoverleg werd belegd op vrijdag 9 december 2016 in het gemeentehuis van Rumst. Er werd onder meer afgesproken hoe de proefsleuven ingeplant zouden worden. Het grootste deel van de begroeiing op het terrein werd voorafgaand het veldwerk verwijderd.

³¹ *Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Rumst, Romeins Veld.*

5.2. Beschrijving

5.2.1. Voorbereiding

De nodige afspraken betreffende deze opdracht, waaronder de planning en praktische afspraken, zijn tijdens de startvergadering op vrijdag 9 december 2016 gemaakt.

5.2.2. Veldwerk

Het veldwerk ging van start op maandag 30 januari 2017 en werd diezelfde dag nog afgerond. Bij aanvang werd de sleuf uitgezet door middel van jalons. Er werd gestart op het noordelijke deel van het terrein (sleuf 1). Omdat na een tiental meter van het traject niet duidelijk was of er een gelijk aan de sleuf georiënteerde gracht aanwezig was, werd dwars op de lengte een bijkomend sleufje uitgegraven (sleuf 2). Aansluitend aan deze dwarssleuf werd opnieuw verder gegaan met het uitgraven van de lange sleuf (sleuf 3). Richting het noorden werd een kromming in de sleuf aangelegd zodat zonder onderbreking rond een grote boom kon worden gegraven. De sleuven hadden allen een breedte van ca. 2m.

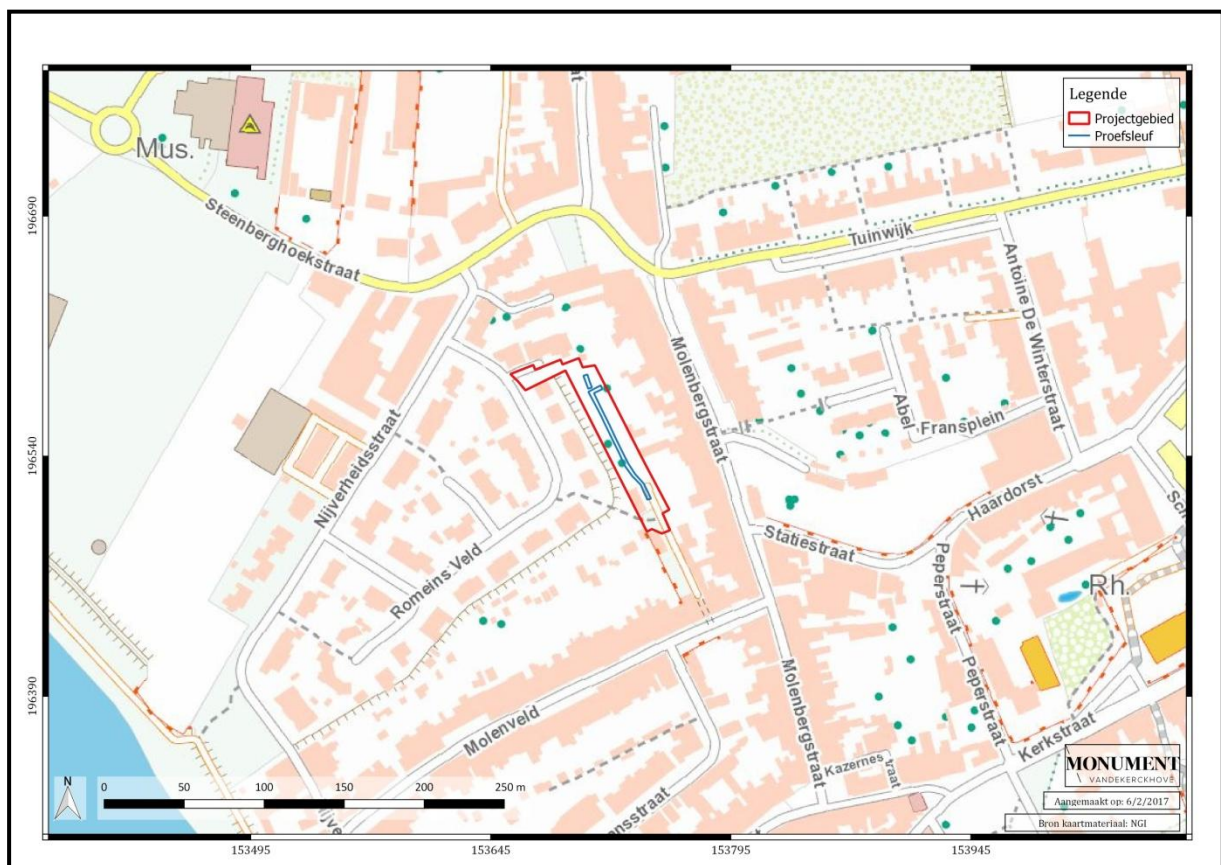
Het uitgegraven gebeurde door een rupskraan met een graafbak van 1,50m breed. Eén archeoloog volgde de kraan op en zorgde ervoor dat verdiept werd tot op het archeologische vlak. Waar nodig werd het vlak manueel proper gelegd. In totaal werd een oppervlakte van 212m² verdiept tot het archeologische niveau. Het volledige terrein had een oppervlakte van 2400m², waarvan ca. 1874m² bereikbaar was voor het archeologisch onderzoek. Een deel van het terrein was namelijk verhard en in gebruik als openbare weg (figuur 14). Op die manier werd ca. 11,3% van het onverharde deel van het terrein opengelegd.

De aangetroffen sporen werden zorgvuldig opgeschaafd, van een spoornummer voorzien en samen met een fotobord, noordpijl en schaallat gefotografeerd. Op dit bord was de projectcode RUR017 (**R**umst **R**omeins Veld 2017) weergegeven, het vergunningsnummer en het spoornummer. Tevens werden de individuele sporen aan de hand van de online database van beschrijving voorzien. Eens de sporen waren geregistreerd, werden ze ingemeten met het GPS-toestel. Ook de sleufwanden zijn ingemeten. Er werden hoogtes genomen, zowel op het archeologische vlak, als op het maaiveld. Ook verstoringen werden ingemeten. Over het volledige terrein werden twee bodemprofielen geplaatst. Deze profielen waren er op gericht de bodemopbouw te leren kennen. Voor het verkrijgen van een goed overzicht werden deze lokaal verdiept in de

onverstoorde bodem, met andere woorden tot onder het archeologische niveau. Eén profiel werd met de kraan verdiept, zodoende een ruimer en nog dieper beeld te verkrijgen van de bodemopbouw. Eens proper gemaakt werden de profielen gefotografeerd met bijvoeging van een fotobord (met daarop het profielnummer), een noordpijl en een schaallat.

De vondsten die tijdens het project zijn ingezameld werden voorzien van een vondstenkaartje. Deze vondsten waren zowel afkomstig uit de sporen, als uit de boven het archeologisch vlak liggende (ophogings)lagen. Tijdens het verdiepen en op het archeologische vlak is met een metaaldetector nagegaan of er metaalvondsten aanwezig waren.

Nadat de sleuven volledig waren geregistreerd, zijn ze opnieuw gedicht en werd het terrein zo goed als mogelijk in de oorspronkelijke toestand hersteld.

Figuur 14: Sleuvenplan van de prospectie te Rumst Romeins Veld geprojecteerd op een omgevingsplan (© <http://www.geopunt.be/>).

Figuur 15: Beeld van het terrein voor aanvang van de archeologische prospectie.

Figuur 16: Beeld van het terrein na het beëindigen van de graafwerken (sleuf 3, zuiden).

5.2.3. Verwerking en rapportage

Na het veldwerk is gestart met de verwerking en rapportage van alle verzamelde informatie. De foto's zijn opgeladen en benoemd in de database. De vondsten zijn gereinigd, gedetermineerd en sommige gefotografeerd. Het opmetingsplan is verwerkt met behulp van de programma's AutoCAD, Adobe Illustrator en QGIS tot afbeeldingen. Ten slotte is het rapport geschreven.

6. RESULTATEN

Voor de situering van de sleuven en de sporen wordt verwezen naar het plan dat achteraan in dit rapport is opgenomen als bijlage.

6.1. Stratigrafie

Over het volledige terrein werden 2 bodemprofielen opgekuist om een zicht te krijgen op de stratigrafie van het onderzochte terrein. Het was aanvankelijk de bedoeling om ook op het einde van sleuf 3 (zuiden) een profiel uit te graven en op te kuisen, maar de grond was er te sterk verstoord. Ook de andere profielen toonden in grote mate een recente opbouw. Er werden verschillende ophogingslagen vastgesteld waardoor het archeologisch niveau ca. 1,2m (noord) tot ca. 1m (zuid) onder het maaiveld werd aangetroffen. Bovendien werd de registratie, maar ook de aanleg, sterk bemoeilijkt door de hoge bodemvochtigheid. Boven de onverstoorde bodem (het archeologische vlak, C-horizont) was een donker blauwgrijs pakket aanwezig (laag 4). Mogelijk was dit een restant van de B- en/of C-horizont, of gaat het om opgevoerde grond. Bovenop deze laag was een van uitzicht wisselend ophogingspakket aanwezig (laag 3). Dit heeft een homogeen grijzige kleur (met plaatselijk daaronder een roestige band; figuur 17) of zelfs een sterk gevlekte grijs/groen/blauwige kleur (figuur 18). Het is niet duidelijk in welke mate eventuele archeologische sporen op het terrein verstoord werden. Centraal op het terrein was tot enkele jaren geleden een vijver aanwezig.³² De opvulling hiervan was echter niet of nauwelijks te onderscheiden van de andere bodemopbouw.

Op het terrein en in de proefsleuf zijn verschillende hoogtes opgemeten. Zo kan aangegeven worden dat het terrein (maaiveld) in het noorden een hoogte heeft van +5,9m TAW. Het loopt in zuidelijke richting geleidelijk op tot +6,18m TAW. Het archeologische vlak werd in het noorden aangetroffen op een hoogte van +4,76m TAW. In het zuiden bevond het zich op een diepte van ca. +4,86m TAW. Er kon dus een iets sterker hoogteverschil worden waargenomen op het maaiveld dan op het archeologisch vlak.

³² Opmerking van een buurtbewoner.

Figuur 17: Profiel 1 in het noorden van het plangebied.

Figuur 18: Profiel 2 in het zuiden van het plangebied.

6.2. Beschrijving van de aangetroffen sporen

Op het archeologische vlak werden over de volledige sleuf slechts twee sporen aangeduid. Hieronder worden deze kort gesitueerd en besproken.

6.2.1. Romeinse periode

Van de twee sporen die werden aangeduid op het terrein heeft één spoor een Romeinse datering. Dit bevond zich ongeveer halverwege de sleuf en zat deels in de wand. Het gaat om een paalspoor, waarin tijdens de aanleg een duidelijk paalkern en insteek waarneembaar was. Omwille van de hoge grondwaterstand kon hiervan echter geen duidelijke foto worden genomen (S1; figuur 19). Daardoor kon het evenmin worden gecoupeerd. De kern heeft een donker grijze kleur. De insteek is bleker en bruinig grijs. In het spoor werd een fragment van een *tegula* aangetroffen.

Figuur 19: Paalkuil S1 gezien op het archeologische vlak (sleuf 1).

6.2.2. 19de en 20ste eeuw

Vlakbij het Romeinse paalspoor werd een 20ste-eeuwse waterput gevonden (S2; figuur 20). Dit was een rond spoor (diameter ruim 1m) waarvan de wanden bestonden uit gewapend beton. De binnenkant van het spoor was opgevuld. Rond de betonnen wand was tevens een brede insteek uitgegraven met een lichtblauwe tot lichtbruine kleur.

De verschillende ophogingspakketten werden vermoedelijk ook aangevoerd (of verrommeld) tijdens de 19de of 20ste eeuw. Dit zijn vrij dikke pakketten die reeds aan bod kwamen bij de bespreking van de profielen. Vooral uit de opgevoerde of verrommelde laag 4 werden vondsten gerecupereerd.

Figuur 20: Opgevulde waterput gevormd door gewapend beton.

7. VONDSTEN

7.1. Romeinse periode

Tijdens het archeologisch onderzoek werd slechts één vondst gerecupereerd uit een relevant archeologisch spoor. Het gaat om een *tegula*fragment uit paalspoor S1 (inv.nr. 2; figuur 21). Dit bestaat uit oxiderend gebakken ceramiek (roodoranje kleur). De tegel heeft een dikte van 23mm tot 28mm. De buitenwand is geëffend. De binnenwand werd erg rudimentair afgewerkt. Hierop zijn twee afdrukken zichtbaar waarvan minstens één afkomstig lijkt van een graankorrel (figuur 22).

Bij het uitgraven van de sleuf werd één scherfje Romeins aardewerk gevonden (inv.nr. 1; figuur 23). Dit werd aangetroffen in het donkere pakket boven het archeologische vlak (S4). Het gaat om een reducerend gebakken bodemfragment, vervaardigd op het pottenbakkerswiel. Het heeft een vlakke bodem en toont een breed uitstaande aanzet van de buik. Op de binnenwand (binnenkant van de bodem) zijn vrij grote fragmenten kwarts zichtbaar. Het baksel heeft een lichtbeige kleur. De dikte van de bodem is 6mm. De wanddikte bedraagt zo'n 5mm. Vermoedelijk is het een fragment van een *mortarium* of wrijfschaal.³³

Figuur 21: Buiten- en binnenwand van een *tegula*fragment uit paalspoor S1.

³³ WILLEMS 2005

Figuur 22: Binnenwand van een *tegula*fragment met een graanafdruk.

Figuur 23: Beide zijden van een *mortarium*fragment.

7.2. 19de en 20ste eeuw

In dezelfde laag als het *mortarium*fragment (S4) werd tevens wat steengoed gevonden (inv.nr. 3).

Ook metaalvondsten werden in diezelfde laag S4 aangetroffen. Dit gebeurde met behulp van een metaaldetector. Het gaat onder meer om een postmiddeleeuwse pistoletkogel. Dit is een loden bolletje met een diameter van ca. 12mm. Vlakbij deze kogel werd ook een metalen knoopje gevonden (inv.nr. 4; figuur 24). Ook een tweede kogel werd aangetroffen. Het gaat om een stompe kogelpunt die door het Belgische leger werd gebruikt tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog (inv.nr. 5; figuur 25). Opmerkelijk is de goeie bewaring door de natte omstandigheden met de originele zilverachtige kleur. Een moeilijker te dateren vondst is een sierlijk en fijn uitgewerkt beslag in messing. Het is niet duidelijk waarop dit beslag was aangebracht (inv.nr. 6; figuur 26). Tot slot kan verwezen worden naar een metalen deksel van een zalfpotje (inv.nr. 7; figuur 27). Op de bovenzijde is een leeuw afgebeeld. Deze heeft een embleem vast met daarop AG LION (...) en eronder een vaandel met opschrift MAROUE DES ARBITRES (?). Daarrond staat de tekst PARFUMERIE HYGIENIQUE geschreven.

Een andere vondstcategorie wordt gevormd door het glas. Er werden enkele glazen flessen met opschrift ingezameld (inv.nr. 9; figuur 28). Deze zijn verspreid over de sleuf gevonden, zowel in laag 3, als in laag 4. Ze worden opgelijst in de onderstaande tabel. Het meest interessant voor het onderzoek is de fles die afkomstig is uit Rumst (toen nog geschreven als *Rumpst*; figuur 29). Ook de brouwerij is er op aangegeven. Het gaat om de familiebrouwerij Abdon Verrept. Verder werden enkele flessen gevonden uit naburige gemeenten zoals Waarloos en Niel. Van een verdere afkomst is het bierflesje van de Abdij van Westmalle en een flesje uit Gilly. Dat laatste is interessant omdat het hergebruikt werd door de firma J. Verbeeck uit Niel. Verder werd een flesje gevonden waarin oorspronkelijk abdijsiroop (*sirop d'abbaye*) zat.

Producent	Gemeente	Opmerking
ABDON VERREPT BROUWER	RUMPST	
MAES	WAARLOOS	
ABDY	WESTMALLE	
BRASSERIE J-DUSSART	GILLY	BELGIQUE
- Gerecupereerd: J. VERBEECK	NIEL	TEL. 442.59
ABDIJSIROOP L.I. AKKER	AKKER	Rotterdam

Tabel: Oplijsting van de flessen met opschrift.

Ten slotte kan verwezen worden naar de vondst van een *septaria* of kleibrood. Dit is een product van een bodemkundig proces, te omschrijven als een kalkzandsteenconcretie of kalknodule. Ze komen regelmatig aan het licht in groeven waar naar Boomse klei wordt gegraven. Vaak worden ze daar in *septarihorizonten* gevonden.³⁴ Dit object is, net als de meeste andere vondsten, aan het licht gekomen in laag S4 (inv.nr. 8; figuur 30).

Figuur 24: Pistoletkogel en knoopje.

Figuur 25: Belgische kogel uit WOI of WOII.

³⁴ <https://mer.lne.be/merdatabank/uploads/merkennis1713.pdf> en mondelinge informatie Reinhard De Cleene

Figuur 26: Sierlijk uitgewerkt beslag in messing.

Figuur 27: Zalfdeksel met het firma-embleem.

Figuur 28: Enkele flesjes met opschrift.

Figuur 29: Detail van een lokaal flesje uit *Rumpst*.

Figuur 30: *Septaria* of kleibrood.

8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

De archeologische prospectie door middel van proefsleuven nabij het Romeins Veld te Rumst bracht slechts twee sporen aan het licht. Het gaat om een paalspoor uit de Romeinse periode en een 20ste-eeuwse waterput. De reden dat slechts een erg beperkt aantal sporen aan het licht kwam, is mogelijk door verstoring (ophogingslagen, afval) van het archeologisch vlak. Ook de erg natte omstandigheden kunnen ervoor hebben gezorgd dat het terrein niet aantrekkelijk bleek voor bewoning.

Voor aanvang van de werken was er rekening gehouden met een situering van het plangebied binnen de Romeinse *vicus* van Rumst. Na analyse van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek is hierover echter geen uitsluitsel te verschaffen. Het enige Romeinse spoor dat werd aangetroffen is een aanwijzing voor een aanwezigheid in de onmiddellijke omgeving. De vondst van één scherf en een *tegulae*fragment suggereert dezelfde informatie. Op basis van deze beperkte gegevens uit de Romeinse periode is het niet mogelijk een datering op te stellen voor het spoor. Wel is het aannemelijk dat het spoor en de vondsten samen hangen met de andere bewoning in de omgeving (1ste-3de eeuw).

De boven het archeologische vlak gelegen lagen zijn vermoedelijk in de 19de-20ste eeuw te situeren. Aanwijzingen hiervoor zijn een kogel van het Belgische leger (WOI-WOII) en het flesje met Abdijsiroop. Dit product werd ontwikkeld door de firma L.I. Akker (Rotterdam) toen de Spaanse griep uitbrak (1918). Het bevatte aanvankelijk dik suikerwater met kaneel en werd al snel bestempeld als kwakzalverij. Tegenwoordig bestaat het merk en product nog steeds, maar met andere bestanddelen en andere doeleinden.³⁵ Andere vondsten zijn moeilijker te dateren. Een pistoletkogel en mogelijk ook het steengoed stammen eerder uit de 19de eeuw. Andere metalen artefacten zijn niet te dateren en kunnen jonger of ouder zijn dan de eerste helft van de 20ste eeuw. Het overgrote deel van de flesjes en mogelijk ook een deel van de andere jonge vondsten is te interpreteren als afval (o.a. van naburige cafés) dat op het terrein werd gestort (jaren 1950), zoals een buurman aangaf.

³⁵ <https://mens-en-gezondheid.infonu.nl/>

De beantwoording van de onderzoeksvragen, opgesteld in de Bijzondere Voorwaarden,³⁶ wordt geformuleerd als volgt:

- *Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?*

Bij het verdiepen tot op het archeologisch relevante niveau (C-horizont) werden verschillende ophogingslagen vastgesteld. Ook de onderliggende lagen toonden geen gebruikelijk bodemopbouw (A-B-C). Vermoedelijk zijn verschillende lagen verrommeld tot op het bereikte archeologische vlak. Er werden 19de- en 20ste-eeuwse vondsten aangetroffen tot net boven het niveau met Romeins materiaal.

- *Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?*

Het ontbreken van de gebruikelijk opbouw (A-B) bovenop de C-horizont kan te wijten zijn op het (deels) af- of vergraven van deze toplagen. Hierdoor zijn de eigenschappen ervan niet meer te herkennen.

- *In hoeverre is de bodemopbouw intact?*

De bodemopbouw boven de C-horizont was niet meer intact.

- *Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?*

Er werden geen begraven bodems aangetroffen.

- *Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte beschrijving.*

Er werden slechts twee sporen herkend tijdens de archeologische prospectie. Het gaat om één Romeins paalspoor waarin onderscheid kon worden gemaakt tussen paalkern en insteek. Door de hoge grondwatertafel kon dit spoor niet gecoupeerd worden. Een tweede spoor dat werd aangeduid is een 20ste-eeuwse waterput. Deze was voorzien van een bekisting uit gewapend beton met daarrond een ruime insteek.

³⁶ *Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Rumst, Romeins Veld.*

- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

Natuurlijke sporen werden niet aangetroffen. De twee sporen die werden geregistreerd zijn van antropogene oorsprong.

- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*

Boven het onverstoorde niveau was een dikke laag opgevoerde grond aanwezig. De bewaringstoestand van het archeologisch niveau lijkt in principe vrij goed, hoewel mogelijk een deel afgetopt raakte. De registratie werd bemoeilijkt door de hoge grondwatertafel.

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

Er werden slechts twee sporen aanguid met telkens een verschillende datering. Bijgevolg konden geen structuren worden herkend. Het Romeinse paalspoor leek in vlak een stevige paal, waardoor het aannemelijk is dat deze tot een grotere structuur behoort.

- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

De twee sporen die werden aangetroffen behoren tot verschillende perioden (Romeinse periode en 20ste eeuw).

- *Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?*

Enkel en alleen op basis van de sporen die werden aangetroffen op het bereikte archeologische niveau is het niet mogelijk uitspraken te doen over de aard en omvang van de occupatie. Voor het beantwoorden van deze vragen is het noodzakelijk ook eerder verschenen bronnen te raadplegen.

- *Zijn er indicaties die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?*

Op basis van één Romeinse spoor is het niet mogelijk concrete aanwijzingen te vinden voor de inrichting van een erf of nederzetting. Wanneer de informatie van eerdere onderzoeken in de buurt wordt betrokken, is het aannemelijk dat het Romeinse paalspoor te verbinden is met de Romeinse bewoning in de buurt.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?*

Niet van toepassing.

- *Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?*

Het Romeinse paalspoor is vermoedelijk in verband te brengen met de verschillende Romeinse vindplaatsen in de onmiddellijke omgeving. Deze werden geïnterpreteerd als *vicus* (1ste – 3de eeuw). In een laatste fase zou eveneens een militair kamp zijn ingericht (3de eeuw).

- *Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?*

Het plangebied vertoonde een hoge grondwatertafel. Het nagenoeg ontbreken van relevante archeologische sporen kan mogelijk in verband worden gebracht met deze bodemeigenschap.

- *Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?*

De hoge grondwatertafel kan vermoedelijk aangewezen worden als belangrijkste reden voor het nagenoeg ontbreken van relevante archeologische sporen. Dergelijk natte zones leenden zich niet voor een duurzame bewoning, en zeker niet in de wetenschap dat de omliggende percelen ca. 1m hoger waren gelegen. Ook voor artisanale activiteiten en begraving worden dergelijke terreinen doorgaans gemeden.

- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*

Omdat er slechts twee sporen werden aangetroffen, was het niet mogelijk om een site af te bakenen. Wel kan het Romeinse spoor in verband worden gebracht met de andere Romeinse sporen die reeds in de buurt werden opgegraven. De stelling is dat het gaat om een *vicus* uit de 1ste tot 3de eeuw, waar in de laatste fase ook een militair kamp aan werd toegevoegd. Omwille van de erg lage densiteit aan sporen en vondsten is het aannemelijk dat het plangebied zich aan de rand van deze *vicus* bevindt.

- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*

Door de aanwezigheid van ophogingslagen is een potentiële site beter beschermd doordat ze op een dieper niveau te vinden is (ruim 1m tot 1,2m). Toch moet er op worden gewezen dat niet duidelijk is in welke mate de archeologische sporen aangetast zijn door verrommeling van de ondergrond tijdens de 19de–20ste eeuw.

- *Wat is de impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*

Niet van toepassing.

- *Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?*

Niet van toepassing.

- *Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door geplande ruimtelijke ontwikkelingen die niet in situ bewaard kunnen blijven:*

1. *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*

Niet van toepassing.

2. *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie, als aanpak voor vervolgonderzoek?*

Niet van toepassing.

- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*

Niet van toepassing

- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*

Niet van toepassing.

9. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Tijdens de prospectie door middel van proefsleuven werden geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een (uitgebreide) archeologische site. Het Romeinse paalspoor wijst er wel op dat er een site in de omgeving aanwezig is, maar deze bewoning was reeds door andere onderzoeken aangetoond. Een vervolgonderzoek op dit terrein zou aldus geen relevante archeologische informatie opleveren. Het is wel aan te raden in de toekomst ook dergelijke kleinschalige onderzoeken uit te voeren om zo een beter zicht te krijgen op de omvang van de *vicus* van Rumst.

Bovenstaande aanbeveling heeft geen enkele bindende kracht, maar dient als advies voor het agentschap Onroerend Erfgoed, dat uiteindelijk beslissingsrecht heeft over het vervolgtraject.

10. SYNTHESE

In het kader van de realisatie van een nieuw parkeerterrein nabij het Romeins Veld te Rumst voerde een team van Monument Vandekerckhove nv op 30 januari 2017 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven uit. Het doel van deze prospectie betreft een evaluatie van het plangebied, waarbij de bewaring van de bodem en de archeologische resten, die door de geplande bouwwerken zouden verstoord worden, worden geregistreerd en gewaardeerd. Het plangebied met een oppervlakte van ongeveer 2400m² is onderzocht door middel van 3 sleuven, samen goed voor een oppervlakte van 212m². Dit komt overeen met een percentage van 11,3% van de voor onderzoek beschikbare zone dat werd verdiept tot op het archeologische niveau.

Tijdens het vooronderzoek werden slechts twee sporen aangetroffen die geen aanleiding geven tot het veronderstellen van de aanwezigheid van een uitgebreide archeologische site. Een Romeins spoor is vermoedelijk wel te linken met de *vicus* van Rumst die in zuidwestelijke richting te situeren is.

Aangezien geen archeologische site werd aangetroffen tijdens de prospectie met ingreep in de bodem, wordt geen vervolgonderzoek voorgesteld. Deze aanbeveling heeft geen bindende kracht, maar dient als advies voor de bevoegde overheid, die het beslissingsrecht heeft over het vervolgtraject.

11. LITERATUUR

• Uitgegeven bronnen

- JACOBS B. & SEVENANTS W. 2010, Rumst – Molenveld. Romeinse nederzetting, Romeins kamp, in: *Archeologie in de provincie Antwerpen*.
- SEVENANTS W. 1991, *Rumst: In het spoor van haar verleden. Eerste resultaten van 3 jaar archeologisch bodemonderzoek te Rumst – Molenveld*, Mechelen.
- SEVENANTS W. & VAN HEES J. 1988, The Roman coin moulds of Rumst (Belgium), *Acta Archaeologica Lovaniensia* 26-27, pp. 29-39.
- WILLEMS S. 2005, Roman Pottery in the Tongeren reference collection: mortaria and coarse wares, *VIOE-Rapporten 01*, Brussel.

• Onuitgegeven bronnen

- VAN HEYMBEECK E. 2014, *Archeologische prospectie Rumst Rumstsesteenweg (provincie Antwerpen). Basisrapport*, Monument Vanderkerckhove nv, Rapport 2014/09.
- X. 2016, *Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Rumst, Romeins Veld*.

• Internetbronnen

- *Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen*
<http://www.dov.vlaanderen.be>
<http://www.geopunt.be/kaart>
- *Onroerend Erfgoed*
<http://inventaris.onroenderfgoed.be>
<http://cai.onroenderfgoed.be>
- *Gemeente Rumst*
<http://www.rumst.be/>

- *Molenecho's*
<http://www.molenechos.org>
- Mens en gezondheid
<https://mens-en-gezondheid.infonu.nl/>
- Milieu effectenrapport groeves Wienerberger Boomse klei (door Arcadis)
<https://mer.lne.be/merdatabank/uploads/merkennis1713.pdf>

12. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Sporenplan
- Digitale drager met dit rapport, de bijlage, een overzichtsplan en een fotolijst

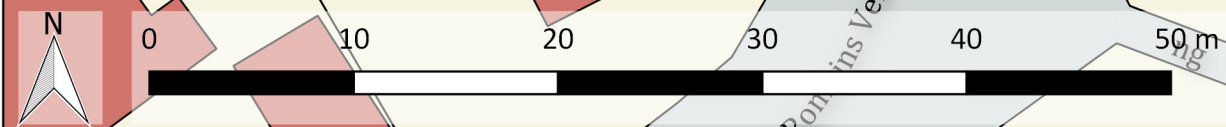
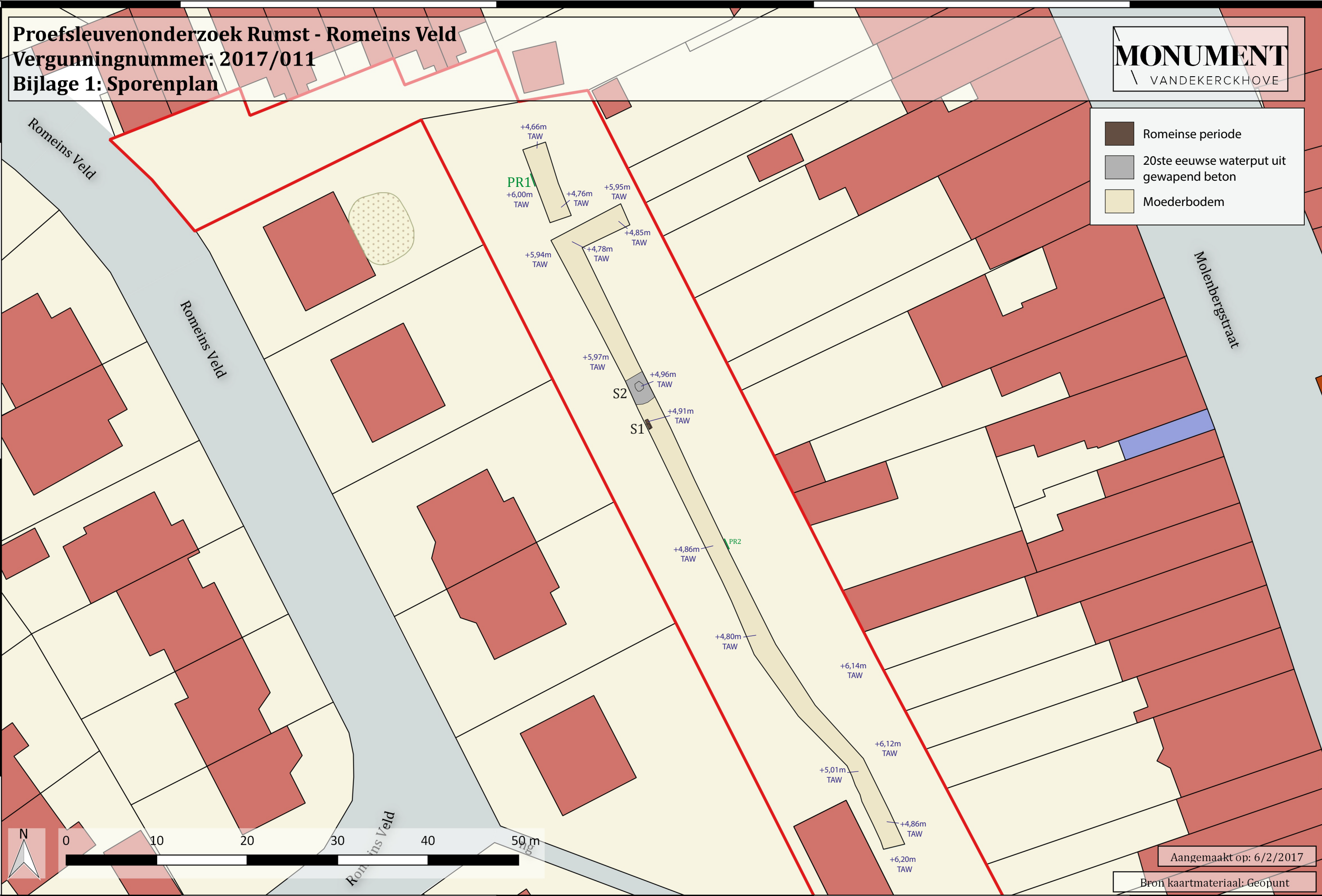
De database met alle foto's, sporenlijsten en inventarislijsten is te raadplegen via:
<https://apps.monument.be/web/archeologie>. Bij vragen hieromtrent, neem contact via
info@monument.be.

Proefsleuvenonderzoek Rumst - Romeins Veld
Vergunningnummer: 2017/011
Bijlage 1: Sporenplan

- Romeinse periode
- 20ste eeuwse waterput uit gewapend beton
- Moederbodem

196591
196556
196521

Aangemaakt op: 6/2/2017

Bron kaartmateriaal: Geopunt

153665 153700 153735 153770

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

Rumst - Romeins Veld 2017

BIJLAGE FOTOLIJST

Monument
Vandekerckhove N.V.

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Auteurs:

Redactie:

DSCN5851.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5850.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5849.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5848.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5847.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5846.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5845.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5844.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5843.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5842.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5841.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5840.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5839.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5837.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5836.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5835.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5834.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5831.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5830.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5829.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5828.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5826.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5825.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5824.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5823.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5822.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5821.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5820.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5819.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Profiel 2 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5818.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Profiel 2 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5817.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Profiel 2 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5816.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5815.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5814.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5813.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5812.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5811.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5810.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5809.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5808.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5807.JPG - Spoornummer(s): 1 - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5806.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5805.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5804.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5803.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5802.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5801.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5800.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5799.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5798.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5797.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5796.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5795.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5794.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5793.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5792.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5791.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5790.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5789.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5788.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5787.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5786.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5785.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5784.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5783.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5782.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5781.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5780.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5779.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5778.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5777.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5776.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5775.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5774.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5773.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5772.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5771.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5770.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5769.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5768.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5767.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5766.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5765.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5764.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5763.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5762.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5761.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5760.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5759.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5758.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5757.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5755.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5754.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5753.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5752.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5751.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Profiel 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5750.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5749.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5748.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5747.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5746.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5745.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5744.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5743.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5742.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5741.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5740.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5739.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5737.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5736.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5735.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5734.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5732.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5731.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5730.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5729.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: / - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /1//

DSCN5669.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5668.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5667.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5666.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5665.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5664.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5663.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5662.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5661.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur: Sfeer
1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /

DSCN5660.JPG - Spoornummer(s): / - Inventarisnummer(s): / - Structuur:
Sfeer 1 - Zone/Werkput/Kijkvenster/Vlak: /